

УДК 341.1

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.26>

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ОБСЄ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Рябокін О.М.,
*аспірант кафедри міжнародного права та права ЄС,
Державний податковий університет
ORCID: 0009-0001-0796-5572
e-mail: aleksria@gmail.com*

Рябокін О.М. Співпраця України та ОБСЄ в умовах повномасштабної агресії рф.

Стаття присвячена аналізу та перспективам взаємодії України з ОБСЄ в умовах повномасштабної агресії російської федерації. Організація, що об'єднує 57 країн, є впливовою на міжнародній арені. Рішення і висновки організації використовуються іншими міжнародними установами та країнами для формування їхньої політики та рішень. Взаємодія з такою організацією вкрай важлива для організації міжнародної підтримки України, зупинення агресивних дій, покарання агресора. Метою статті є аналіз та оцінка взаємодії України та ОБСЄ в умовах агресії від російської федерації як держави учасниці ОБСЄ. Дослідження спрямоване на існуючі норми і процедури міжнародної організації, ефективну взаємодію з метою забезпечення безпеки, отримання підтримки та подальшої інтеграції України до європейської спільноти. У статті проаналізована взаємодія з ОБСЄ до повномасштабного вторгнення російської федерації та під час вторгнення. Особлива увага на розгляді механізмів взаємодії для розблокування роботи міжнародної організації через присутність в ній держави-агресора. Проаналізовані установчі документи організації та документи, що були прийняті її адміністративними підрозділами для забезпечення діяльності. Визначені основні проблеми застосування консенсусного правила прийняття рішень, розглянуто існуючі в установчих документах та положеннях про адміністративні органи, способи уникнення блокування рішень. Проаналізований вплив процедури визначення Голови ОБСЄ та Генерального Секретаря та їх повноважень по внесенню на розгляд питань та визначено можливість осіб на цих посадах корегувати рівність держав в обмеженому часовому проміжку. Визначено, що запуск Московського механізму суттєво вплинув на процеси в міжнародному правосудді для покарання винних у злочинах. Висвітлені актуальні на початок 2026 року ініціативи ОБСЄ по врегулюванню конфлікту. Рекомендовані шляхи подальшої співпраці з ОБСЄ через реформування організації з метою забезпечення адекватної реакції на агресію та формування європейського безпекового середовища з ефективними інструментами запобігання збройним конфліктам.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародні організації, міжнародна безпека, ОБСЄ, консенсусне правило голосування, доповіді ОБСЄ, Московський механізм ОБСЄ.

Riabokin O.M. Ukraine-OSCE Cooperation under full-scale russian aggression.

This article analyzes the interaction between Ukraine and the OSCE in the context of full-scale armed aggression by the Russian Federation and examines the prospects for their further cooperation. As an organization comprising 57 participating States, the OSCE holds significant influence in the international arena; its decisions and conclusions are important for other international institutions and States to shape their policies and decisions. Engagement with such an organization is of paramount importance for mobilizing international support for Ukraine, halting acts of aggression, and ensuring accountability of the aggressor. The purpose of this article is to analyze and assess Ukraine-OSCE interaction under conditions of aggression perpetrated by the Russian Federation as a participating State of the OSCE. The study focuses on existing norms and procedures of the international organization and of Ukraine, as well as on effective forms of cooperation aimed at ensuring Ukraine's security, securing international support, and advancing Ukraine's further integration into the European community. The article examines Ukraine-OSCE interaction both prior to and following the full-scale invasion by the Russian Federation. Particular attention is devoted to mechanisms designed to unblock the functioning of the international organization in the presence of an aggressor State among its members. The founding documents of the OSCE and the decisions adopted by its administrative bodies are analyzed. The roles

of key officials are highlighted. The principal challenges associated with the consensus-based decision-making rule are identified, and existing provisions within the founding documents and administrative regulations that offer means of avoiding decision-blocking are examined. The procedures for activating OSCE mechanisms to influence the situation in Ukraine are outlined. The impact of the procedure for appointing the Chairperson of the OSCE and the Secretary General and their powers to submit issues for consideration has been analysed, and the potential for persons in these positions to adjust the equality of states in a limited time frame has been determined. The article concludes that the activation of the Moscow Mechanism has significantly contributed to international justice processes aimed at holding those responsible for crimes accountable. Current OSCE initiatives for conflict settlement as of early 2026 are reviewed. Recommendations are put forward for further cooperation with the OSCE through institutional reform, with a view to facilitating more effective responses to aggression and to building a European security environment equipped with robust instruments for the prevention of armed conflict.

Key words: international law, international organizations, international cooperation, OSCE, consensus voting rule, OSCE reports, OSCE Moscow Mechanism.

Постановка проблеми та її актуальність. Після повномасштабної агресії російської федерації в Україну проблеми взаємодії держав з питань безпеки набули нагальної актуальності. З часів Другої Світової війни держави утворювали міжнародні урядові організації з метою запобігання конфліктів на універсальному та регіональному рівнях. Виклики міжнародній безпеці у двадцять першому сторіччі змушують до переосмислення ролі міжнародних організацій що були створені в умовах протистояння «холодної» війни. Можливості таких організацій виявляються обмеженими для запобігання конфліктів, в яких ініціатором виступає країна засновник. Для України актуальною проблемою є визначення справедливих умов співпраці з міжнародними урядовими організаціями, які призводять до отримання необхідної допомоги на період агресії, припинення дій агресора, засудження злочинів агресора та відшкодування нанесених збитків. Європейська регіональна система міжнародної безпеки включає в себе низку міжнародних урядових організацій, проте умови співпраці цих організацій не завжди приводять до можливості своєчасної та адекватної відповіді на факт агресії. Тому актуальним є дослідження стану та результатів співпраці України з міжнародними організаціями. Дане дослідження фокусується на співпраці України з Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Метою статті є аналіз та оцінка взаємодії України та ОБСЄ в умовах російської агресії. Дослідження спрямоване на існуючі норми і процедури міжнародної організації, ефективну взаємодію з Україною з метою забезпечення безпеки отримання підтримки та подальшої інтеграції України до європейської спільноти.

Завдання дослідження: аналіз стану співпраці України з ОБСЄ з 2022 року, оцінка впливу російської агресії на взаємодію ОБСЄ та України, дослідження рішень які були прийняті організацією для ефективної співпраці, розробка рекомендацій щодо подальшої взаємодії з метою ефективного протистояння агресору - російській федерації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідники з різних галузей знань досліджували ОБСЄ та взаємодію цієї організації з Україною зокрема І. Грицьак, С. Денисюк, В. Латишева, К. Фрізендорф, О. Кучик, Д. Олійник, О. Хоменко та інші. Більшість досліджень висвітлюють історію взаємодії міжнародних організацій з Україною в період з 2014 рік по 2022 рік. Цей період взаємодії був дуже насиченим і роль ОБСЄ в процесах врегулювання конфлікту відповідала принципам, що були закладені при заснуванні цієї організації. Проте з початком повномасштабної агресії ця організація з*іткнулась з неможливістю виконання своїх функцій щодо України. ОБСЄ часто піддається критиці за бюрократизованість та низьку ефективність у попередженні та врегулюванні конфліктів, тоді як фактично не має іншої організації готової запропонувати і реалізувати механізми моніторингу, перемовин у стислі терміни. Тому важливо дослідити які правові норми та процедури цієї організації були використані для збереження впливу на безпекову ситуацію та організації допомоги Україні.

Виклад основного матеріалу. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) відносно молода міжнародна організація у порівнянні з іншими організаціями утвореними після закінчення Другою Світової війни. Вона була створена для налагодження взаємодії в Європі в умовах протистояння двох блоків. Умови створення визначили консенсусну природу прийняття рішень. Ця особливість з однієї сторони дає можливість отримати максимальний рівень міжна-

родної довіри до рішень. З іншої сторони надає можливість державам порушникам суттєво впливати на рішення [1]. Україна стала членом НБСЄ у 1992 році шляхом підписання Гельсінського заключного акта як держава правонаступниця СРСР. [2] В грудні 1994 році на Будапештському самміті НБСЄ було прийнято рішення про утворення ОБСЄ і в цей же час і в тій же конференц-залі був підписаний Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Тому для України взаємодія з ОБСЄ має певний символізм. Сферою активності ОБСЄ були так звані «заморожені конфлікти». Участь організації в цих конфліктах була зосереджена у сфері гуманітарної допомоги, військового спостереження та ініціювання мирних перемовин [3]. Місії ОБСЄ як правило це постконфліктні місії спостереження, з можливістю навчання місцевих поліцейських сил. ОБСЄ ніколи не приймала рішень, або мандатів для вирішення конфліктних ситуацій. Першою місією ОБСЄ в Україні була місія заснована в 1994 році щодо врегулювання конфліктної ситуації між Україною та російською федерацією [4]. Місія була зосереджена на моніторингу, наданні експертної підтримки та звітуванні. Були застосовані методи семінарної дипломатії (неформальних експертних нарад і консультацій). Ця місія була припинена внаслідок досягнення цілей місії. Конфліктну ситуацію було залагоджено через надання АР Крим достатньої автономії, розподілу Чорноморського флоту, захисту прав кримсько-татарського населення. Тобто методи ОБСЄ виявились дієвими, проте в умовах коли всі сторони Україна, російська федерація, АР Крим були зацікавлені у мирному вирішенні конфлікту. З 1999 року на Україні працювала місія ОБСЄ - Координатор проектів в Україні [5]. Ця місія зробила внесок у зміцнення верховенства права, допомогу населення постраждалому від конфлікту з 2014 року, реформування державного управління, охороні навколишнього середовища. Проекти місії щодо верховенства права, демократизації та економічного та безпекового виміру ухвалювалися Міністерством Закордонних справ України, до реалізації проектів залучались державні органи та громадські організації. Місія працювала на основі мандата Постійної Ради ОБСЄ терміном дії на шість місяців. У 2022 році російська федерація заблокувала продовження мандату. З початку агресії російської федерації у 2014 році ОБСЄ сприяла переговорам. Так, представники ОБСЄ входили в Тристоронню контактну групу щодо реалізації Мінських угод. В квітні 2014 року на запит уряду України Постійна Рада ОБСЄ консенсусним рішенням погодила мандат Спеціальної Моніторингової місії (СММ) [6]. Тобто мандат базувався на зверненні держави розташування та консенсусного рішення у якому приймала участь держава-агресор російська федерація. Тому звіти цієї місії мали особливий авторитет у міжнародно-правовому вимірі і доповіді вважались загальноновизнаними. Місія видала 2432 щоденні звіти та 242 термінових звітів [7]. Ця місія спостерігала за безпековою ситуацією по всій території України, зниженню напруженості, а після підписання Мінських домовленостей слідкувати за припиненням вогню. Перші пункти місії були зорганізовані через добу після затвердження Місії [3]. Проте російська федерація створювала перешкоди в доступі спостерігачів місії на окупованих територіях. У вересні 2014 року була створена ще одна моніторингова місія для контролю 40 метрів кордону між російською федерацією та Україною з метою запобігання переміщення зброї. Таке обмеження не дало цій місії працювати ефективно. Ця місія була підтримана російською федерацією певною мірою для відволікання уваги від усієї ділянки кордону. Але в 2021 році навіть такий вид моніторингу був обмежений через голосування російської федерації проти продовження мандату місії. Це був перший прояв агресивної стратегії росії по обмеженню міжнародного впливу.

З початком повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року росія почала систематично блокувати консенсуси щодо продовження місій ОБСЄ в Україні. Так в березні 2022 року припинила роботу СММ, а в червні 2022 року припинила діяльність місія Координатора проектів ОБСЄ в Україні. Важливо підкреслити, що немає окремих рішень на припинення діяльності цих місій. Механізм припинення був у необхідності прийняття нового консенсусного рішення, яке не було проголосованим через позицію російської федерації. Генеральний секретар ОБСЄ Хельга Шмід заявляла, що польові операції були закриті не з міркувань безпеки, а через заперечення росії проти продовження їх мандатів. Варто зазначити, що інфраструктура СММ за виключенням Маріуполя не була пошкоджена станом на квітень 2022 року. Тому стратегія росії по обмеженню доступу міжнародних спостерігачів є очевидною. Завершення роботи СММ призвело до втрати систематизованого механізму документування порушень міжнародного гуманітарного права в режимі реального часу. Фактичне припинення діяльності місії СММ співпало с припиненням діяльності офісу Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. ОБСЄ активно шукала інші можливості

для впливу на ситуацію в Україні. На підставі Фінансових правил ОБСЄ [8] було сформульовано рішення про позабюджетну діяльність ОБСЄ в Україні. Окремий розділ цих правил визначає порядок прийняття і використання позабюджетних коштів. Прийняття коштів можливе через прийняття добровільних внесків від держав учасниць. Правила встановлюють порядок управління такими коштами Секретаріатом ОБСЄ, та аудит і звітність. Секретаріат ОБСЄ забезпечує операційну підтримку організації під керівництвом Головного секретаря ОБСЄ. Таким чином Головний Секретар ОБСЄ є головною адміністративною особою організації та керівником Секретаріату [9]. Ця подвійна роль обумовлює досить незначну незалежність від консенсусних рішень Постійної Ради ОБСЄ у прийнятті адміністративних рішень. Таким чином створена певна суб'єктність Секретаріату організації в управлінні позабюджетними коштами. При цьому відповідно до [10] Секретаріат є виконавчим органом який виключно реалізує рішення держав учасниць, а не приймає власні рішення. За умов контексту агресії однієї країни учасниці ОБСЄ проти іншої та необхідності адміністрування позабюджетних коштів за згоди країн донорів, Секретаріат перетворився в інструмент обходу консенсусних рішень держав учасниць. Дуже важлива позиція Голови ОБСЄ, який має повноваження призначати представників ОБСЄ з метою реагування на кризи та забезпечення кращої координації держав-учасниць. [11]. Таким чином повноваження керівних осіб та адміністративних органів дозволили призначити спеціального представника-координатора проєктів ОБСЄ в Україні та забезпечити фінансування з позабюджетних коштів. При цьому такі дії організації відбулись за агресивних заперечень російської федерації як країни учасниці ОБСЄ. Тим не менше була впроваджена програма підтримки України (Support Program Ukraine) під егідою ОБСЄ хоча не було прийнято консенсусного рішення організації. Ця програма заснована на наступних документах:

- внутрішній документ Секретаріату ОБСЄ Programme Summary Document розроблений у Відні. Документ визначає обсяг фінансування близько 29 мільйонів долл США, термін дії з серпня 2022 року по липень 2025 року, та 23 проєкти та цільові напрямки використання.[12]

- прес-реліз Голови ОБСЄ від 1 листопада 2022 року, яким оголошувалось призначення представника Голови ОБСЄ-Координатора проєктів ОБСЄ в Україні [13]

- Угоди про внески з державами донорами. Відповідно до сайту програми налічувалось 37 держав та організацій донорів.[14]

Таким чином ОБСЄ зберегло вплив міжнародної організації в галузі безпеки на конфлікт в якому приймають участь країни-учасниці, причому одна з них агресор, що порушує принципи організації та блокує її діяльність зловживаючи процедурами консенсусного голосування.

Консенсусне правило ухвалення рішень був затверджене спочатку в Заключних рекомендаціях Гельсінських консультацій, прийнятих 8 червня 1973 року [15]. З прийняттям Регламенту ОБСЄ в 2006 році консенсусне правило було кодифіковане для органів ОБСЄ які приймають рішення [10]. В Регламенті параграф 69 вказано, що консенсус «розуміється як відсутність будь-якого заперечення, висловленого представником і поданого ним як перешкода для прийняття відповідного рішення» [10]. Усі 57 країн учасниць організації беруть участь у прийнятті рішень в органах ОБСЄ на рівних засадах. При цьому процедури визначення Голови ОБСЄ та Генерального Секретаря та їх повноважень по внесенню на розгляд питань можуть корегувати рівність держав в обмеженому часовому проміжку. Регламент також був прийнятий за консенсусним правилом. Більше того російська федерація надала додаткову заяву по застосування положень Регламенту до роботи польових місій. Тому зловживання правом вето російською федерацією свідчить про свідому стратегію підризу ролі ОБСЄ по впливу на конфлікт. Консенсусне правило органів що приймають рішення в ОБСЄ є розповсюдженим явищем в міжнародних урядових організаціях. Для прикладу в НАТО окремі рішення можуть бути прийняті тільки за консенсусним правилом, Рада Безпеки ООН також використовує консенсус. На консенсус стала покладатися Генеральна Асамблея ООН.

ОБСЄ має правовий інструмент відсторонення держави-агресора від діяльності з врегулювання конфлікту. На Празькій зустрічі Ради Міністрів НБСЄ у 1992 році був прийнятий принцип «консенсус мінус один» [16]. Єдиний факт його застосування був у 1992 році стосовно колишньої країни Югославії. Держави - учасниці призупинили членство Югославії в НБСЄ через систематичні порушення прав людини в ході конфлікту. При цьому у тому ж році був затверджений і механізм «консенсус мінус два» для вирішення спорів між двома країнами [17]. Застосування таких механізмів проти росії можливе, проте малоімовірно через геополітичні особливості ситуації та підтримку сателітів росії. Як бачимо на прикладі санкційної політики ЄС коли не всі держави приєднуються до санкцій

ЄС стосовно російської федерації. Тому ОБСЄ задіяла Московський механізм. Це процедура для встановлення порушень міжнародного гуманітарного права у тому числі внаслідок умисних та невибіркових нападів на цивільне населення яка була прийнята в 1991 році на Московській зустрічі Конференції по людському виміру НБСЄ [18]. Було передбачено п'ять способів активації цього механізму для ініціювання місій незалежних експертів для розгляду, або вирішення питань пов'язаних з гуманітарним виміром ОБСЄ на території іншої держави-учасниці. При активації механізму щодо порушень в Україні було застосовано процедуру по параграфу 12 [18]. Параграф 12 передбачає запуск механізму у випадку серйозної загрози виконанню забезпечення людського виміру ОБСЄ в країні учасниці, за підтримки щонайменше дев'яťох країн учасниць. При активації механізму у 2022-2024 роках підтримка була від 45 країн учасниць, а при активації в 2025 році від 41 країни учасниці. Результатом цих активацій була робота місій експертів та підготовка відповідних доповідей ОБСЄ. Доповіді місій не створюють виконавчих зобов'язань і не є рішеннями суду. Але доповіді є авторитетними документами по засвідченню фактів а тому мають процесуальну цінність для міжнародних судових органів. Було підготовлено п'ять доповідей основна інформація в Таблиці 1.

Таблиця 1

Місія	Дата	Предмет	Ключовий висновок
ММ-I [19]	Квітень 2022	Порушення МГП та прав людини з 24 лютого по 1 квітня 2022 р.	Широкомасштабні порушення: удари по цивільних, катування, позасудові страти, депортація дітей
ММ-II [20]	Липень 2022	Порушення за період квітень-червень 2022 р.	Поглиблення та розширення висновків ММ-I
ММ-III [21]	Травень 2023	Примусове переміщення та депортація українських дітей	Порушення ст. 49 Женевської конвенції IV; ймовірні воєнні злочини та злочини проти людяності
ММ-IV [22]	Квітень 2024	Свавільне позбавлення волі українських цивільних	Катування, позасудові вбивства, насильницькі зникнення, сексуальне насильство - незаконні за МГП та МППЛ
ММ-V [23]	2025	Поводження з українськими військовополоненими	Державна відповідальність РФ за порушення МГП; обов'язок відшкодування шкоди

Наведена в Таблиці 1 хронологія виходів доповідей ОБСЄ корелює з процесами у Міжнародному кримінальному суді. В 2023 році II Палата попереднього провадження МКС видала ордер на арешт президента російської федерації та уповноваженої з прав дитини рф яким інкримінували незаконну депортацію та переміщення дітей з тимчасово окупованих територій [24]. В 2024 році видано ордер на арешт військових яким інкримінують напади на цивільні об'єкти та злочини проти людяності, та на начальника Генерального штабу рф та міністра оборони рф за міжнародні злочини в період з 10 жовтня 2022 року по 09 березня 2023 року [24]. Така кореляція порівняння свідчить про значний вплив доповідей місій ОБСЄ на міжнародне правосуддя.

ОБСЄ під керівництвом швейцарського головування підготувала та представила Україні і російській федерації пакет дипломатичних пропозицій, неофіційна назва цього пакету «три групи ідей». [25,26]. У прес-релізах ОБСЄ про візит Голови ОБСЄ до Києва 02 лютого 2026 року та до Москви 06 лютого 2026 року міститься інформація про заклики до закінчення війни та готовність ОБСЄ застосувати досвід та інструменти для мирного врегулювання та забезпечення впровадження домовленостей. Ця пропозиція була основним завданням візиту посадовців ОБСЄ до Києва та Москви. Представлені пропозиції групуються по трьом напрямкам: перша про архітектуру безпеки Європи за умови зниження відповідальності США, друга про роль ОБСЄ у мирному процесі та після укладення перемир'я, третя про необхідні реформи в ОБСЄ з метою посилення діалогу. [27]. Таким чином ОБСЄ фокусується на створенні передумов для мирного врегулювання, що відрізняє її наміри від перемовин про умови закінчення війни. ОБСЄ намагається створити простір для перемовин, створити дієві механізми моніторингу припинення вогню та кордонів, розмінування та захисту прав людини на окупованих та деокупованих територіях.

Висновки: ОБСЄ залишається вагомим міжнародною організацією яка має значний потенціал для забезпечення підтримки України, зупинки агресора, покаранні винних у злочинах. Історія застосування інструментів ОБСЄ щодо України має завершені успішні місії врегулювання конфліктів. Орга-

нізація змогла віднайти правові рішення, які дозволили застосувати процедури закладені в статутні документи організації для збереження впливу ОБСЄ на війну в Україні попри обмеження консенсусного правила прийняття рішень. Позабюджетне фінансування та механізми узгодження місій дали можливість обійти зловживання правом вето російської федерації. Застосування Московського механізму ОБСЄ дало змогу випустити звіти щодо порушення міжнародного права при цьому збереження членства російської федерації в організації попри складнощі голосування забезпечує загальне визнання документів організації в міжнародному правовому полі. Подальша взаємодія з ОБСЄ повинна бути направлена на реформи організації щодо спрощення нейтралізації держави-агресора, а саме процедури визнання актів агресії, застосування спеціальних режимів членства для держав – агресорів таких як позбавлення права голосу в органах, що уповноважені приймати рішення, формуванні визначених процедур взаємодії з міжнародними судовими органами яке надає ефективні інструменти для попередження збройних конфліктів, організації взаємодії щодо використання досвіду ОБСЄ в моніторингу пост-конфліктних ситуацій та створенню можливостей для мирних перемовин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грицяк І. А. Європейське інституційне право: зародження, формування, та розвиток. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. No 8(38). С.474-484. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-474-484](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-474-484).
2. Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсинський заключний акт) Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act, Helsinki, 1 August 1975, 14 ILM 1292 (1975). <https://www.osce.org/helsinki-final-act> (дата звернення 07.03.2026).
3. Мороз А. Діяльність ОБСЄ в контексті російсько-української війни (2014-2023) *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*. 2023. Вип. 7 С. 43-48. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a194f8d3-c242-4a09-b75d-f6a734d61ac0/content> (дата звернення 07.03.2026).
4. *Місія ОБСЄ в Україні (завершена)*, діяла 24 November 1994 – 30 April 1999. <https://www.osce.org/mission-ukraine-1999-closed> (дата звернення 07.03.2026).
5. *OSCE Permanent Council Decision No. 295*, 1 June 1999. *Memorandum of Understanding between the Government of Ukraine and the OSCE*, 13 July 1999, ratified by the Verkhovna Rada 10 January 2000. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/8/f/37928.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
6. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) про розміщення спеціальної моніторингової місії ОБСЄ/ Government of Ukraine & Organization for Security and Co-operation in Europe. (2014, April 14). *Memorandum of Understanding on the Deployment of the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine*. Vienna https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975_026#Text (дата звернення 07.03.2026).
7. Прогноз на грудень 2025 року, Офіційний сайт ОБСЄ. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2025-12/organization-for-security-and-co-operation-in-europe-osce-4.php> (дата звернення 07.03.2026).
8. Фінансове регулювання та інструкції. Офіційний сайт ОБСЄ. URL: https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/b/7/447835_0.pdf (дата звернення 07.03.2026).
9. Відповідальність Генерального Секретаря ОБСЄ Офіційний сайт ОБСЄ. URL: <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/2/0/29705.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
10. *Регламент ОБСЄ*, Ministerial Council Decision No. 1/06, Brussels, 5 December 2006, Doc. MC.DOC/1/06, Офіційний сайт ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/0/22775.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
11. Гельсинський документ 1992 р. ОБСЄ, офіційний сайт ОБСЄ. URL: <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/7/c/39530.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
12. Секретаріат ОБСЄ «Підсумковий програмний документ: «ОБСЄ Позабюджетна програма підтримки України Секретаріату ОБСЄ» внутрішній документ, Відень, Серпень 2022. <https://resources.osce.org/support-programme-for-ukraine> (дата звернення 07.03.2026).
13. Прес реліз Голови ОБСЄ «Нова програма підтримки України за рахунок донорських внесків» Варшава/Відень 1 Листопада 2022 року <https://www.osce.org/chairpersonship/530219> (дата звернення 07.03.2026).

14. Програма позабюджетної підтримки України/ Офіційний сайт ОБСЄ <https://projects.osce.org/support-programme-for-ukraine/outline> (дата звернення 07.03.2026).
15. Заключні рекомендації Гельсінських консультацій від 08 червня 1973 року. <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/f/c/40213.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
16. Prague Document on Further Development of CSCE Institutions and Structures, adopted at the Second Meeting of the CSCE Council of Ministers, Prague, 30–31 January 1992, available at: <https://www.osce.org/mc/40270> (дата звернення 07.03.2026).
17. *CSCE Helsinki Document 1992: The Challenges of Change*, Helsinki Summit Declaration, 10 July 1992, 31 I.L.M. 1389 (1992), available at: <https://www.osce.org/mc/39530> (дата звернення 07.03.2026).
18. Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, adopted 3 October 1991, paragraphs 1–16, as amended by the Rome Council of Ministers Document, Chapter IV, paragraph 5 (1993) <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/14310.pdf> (дата звернення 07.03.2026).
19. Benedek W., Bílková V., Sassòli M., ‘Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022’, OSCE Moscow Mechanism Mission of Experts, Vienna, 13 April 2022. <https://odhr.osce.org/odhr/515868> (дата звернення 07.03.2026).
20. Bílková V., Guercio L., Sancin V., ‘Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)’, OSCE Moscow Mechanism Mission of Experts, Vienna, 14 July 2022. <https://odhr.osce.org/odhr/522616> (дата звернення 07.03.2026).
21. Bílková V., Hellestveit C., Šteinerte E., ‘Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, related to the Forcible Transfer and/or Deportation of Ukrainian Children to the Russian Federation’, OSCE Moscow Mechanism Mission of Experts, Vienna, 4 May 2023 <https://odhr.osce.org/odhr/542751> (дата звернення 07.03.2026).
22. Bílková V., Hellestveit C., Šteinerte E., ‘Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, related to the Arbitrary Deprivation of Liberty of Ukrainian Civilians by the Russian Federation’, OSCE Moscow Mechanism Mission of Experts, Vienna, 25 April 2024. <https://odhr.osce.org/odhr/567367> (дата звернення 07.03.2026).
23. Ascensio H., Bílková V., Klamberg M., ‘Report on Possible Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Treatment of Ukrainian POWs by the Russian Federation’, OSCE Moscow Mechanism Mission of Experts, Vienna, 25 September 2025. <https://odhr.osce.org/odhr/598042> (дата звернення 07.03.2026).
24. Situation in Ukraine ICC-01/22/Official website of ICC. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine> (дата звернення 07.03.2026).
25. Прес реліз ОБСЄ від 02.02.2026 року/ Official website of OSCE URL <https://www.osce.org/chairpersonship/661975> (дата звернення 07.03.2026).
26. Прес реліз ОБСЄ від 06.02.2026 року/ Official website of OSCE URL <https://www.osce.org/chairpersonship/662059> (дата звернення 07.03.2026).
27. Бондарева Х., Олійник Т. Глава ОБСЄ розповів, які ідеї представив Києву та Москві <https://www.pravda.com.ua/news/2026/02/06/8019783/> (дата звернення 07.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026